

Diak

Kukka Korenius
Agnes Russak
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Käsikirjoitus, 2021
Diakonissa sairaanhoitaja / sairaanhoitaja (AMK)

**HENGELLISYYS KARKOTUSPÄÄTÖKSEN
SAANEEN HENKILÖN MIELENTERVEYDEN
TUKENA**

TIIVISTELMÄ

Kukka Korenius

Agnes Russak

Hengellisyys karkotuspäätöksen saaneen henkilön mielenterveyden tukena

48 sivua ja 2 liitettä

Syksy 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sairaanhoitaja (AMK), diakonissa sairaanhoitaja

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia, onko uskonnollisuudella ja hengellisyydellä merkitystä karkotuspäätöksen saaneiden henkilöiden mielenterveyteen. Tavoitteena on tuottaa laadullinen tutkimus, jonka tuloksia pystytään hyödyntämään ulkomaalaistaustaisten parissa tehtävässä työssä. Haasteltaviltamme karkotuspäätöksen saaneilta henkilöiltä kysymme minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia heillä on ollut turvapaikanhakuprosessiin ja karkotuspäätökseen liittyen sekä ovatko he kokeneet mielenterveydellisiä haasteita ja onko mahdollinen hengellisyys ja uskonto tukenut heidän mielenterveyttään.

Pyrimme selvittämään karkotuspäätöksen saaneiden paperittomien henkilöiden kokemuksia mahdollisten hengellisten tapojensa harrastamisesta Suomessa sekä selvittämään minkälaisia keinoja heillä itsellään on mielenterveytensä ylläpitämiseksi. Tutkimuskysymyksemme on: "Onko hengellisyydellä ollut merkitystä karkotusprosessissa olevan henkilön mielenterveyteen?"

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jossa avoimet kysymykset muodostavat haastateltavan kokonaisuuden. Haastattelulla saamallamme aineistolle teimme aineistonlähtöisen sisällönanalyysin, jonka avulla analysoimme haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia. Aiemmin tehdyistä tutkimuksista saadut tulokset viittaavat siihen, että uskonnollisuuden ja mielenterveyden välillä on enimmäkseen positiivisia vaikutuksia. Hengellisyyden on todettu vahvistavan henkilön optimismia sekä uskonto on tukenut henkilön itsetuntoa ja tarjonnut sosiaalista tukea. Tutkimuksessamme haastateltavat kertoivat, että hengellisyydellä on ollut suuri merkitys karkotusprosessin aikana ja se on vaikuttanut heidän mielenterveyteensä positiivisesti. Pääasiallisesti he kokivat, että heidän hengellisyytensä

ei ole kärsinyt eikä heidän hengellisten tapojensa harjoittaminen ole vaikeutunut karkotusprosessin aikana.

Asiasanat: Karkotuspäätös, Paperittomat, Mielenterveys, Hengellisyys

Abstract

Kukka Korenius

Agnes Russak

Diaconia University of Applied Sciences

Diaconal nursing/ Nursing

The aim of our thesis is to examine whether religiousness and spirituality play role in the mental health of people who have been issued deportation decisions. The aim is to produce a qualitative study which results can be used in work with people of foreign background.

In our study we asked what kind of views and experiences they have had within their asylum process and the expulsion decision, whether they have experienced mental challenges and whether the potential spirituality have supported their mental health.

We try to find out if the undocumented immigrants have had possibilities to practice their possible spiritual habits and try to find out what

ways they have to maintain their mental health. Our research question is: "Has spirituality played a role in the mental health of a deported person?"

The thesis work was carried out as a qualitative study in the form of an interview. The interview had open-ended questions. The interview surveyed the questions of what kind of views and experiences the interviewees have had within their asylum process and related to the deportation decision, have they experienced any mental challenges, and has the possible spirituality supported their mental health. It was also surveyed if the undocumented immigrants have had possibilities to practice their possible spiritual habits, and by what kind of means they maintain their mental health. The collected data was processed by conducting a material-based analysis. According to the theoretical framework and previous studies, there are mostly positive effects between religiosity and mental health. The spirituality has been found to strengthen optimism and religion to support a person's self-esteem and to provide social support.

Keywords: undocumented immigrants, mental health, spirituality, deportation decision

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Turvapaikanhakijan karkotuspäätös.....	6
2.2 Kielteinen oleskelulupapäätös ja käännätyminen	6
2.3 Paperiton henkilö Suomessa	6
2.4 Ulkomaalaiset vangit Suomessa	7
2.5 Ulkomaalaisten Suomessa tehty rikokset.....	8
3 KARKOTUSPÄÄTÖKSEN SAANEEN PSYKKINEN HYVINVOINTI JA MIELENTERVEYS.....	10
3.1 Mielenterveys ja henkinen hyvinvointi	10
3.2 Kulttuurinen terveystieteiden käsitys	11
3.3 Traumaperäinen stressihäiriö eli posttraumaattinen häiriö	12
3.4 Paperittomien terveyspalvelut Helsingissä	12
3.5 Potilaan kohtaaminen	14
4 USKONTO MIELENTERVEYDEN TUKENA.....	16
4.1 Dialoginen sielunhoitotyö	17
4.2 Spirituaalinen sielunhoitotyö	17
4.3 Diakoninen hoitotyö	18
5 KARKOTETUT JA KARKOTUSPÄÄTÖKSEN SAANEET HENKILÖT SUOMESSA	19
5.1 Maahanmuuttovirasto (Migri) ja maahanmuuttopolitiikka Suomessa ...	19
5.2 Karkottamisprosessi Suomessa	20
5.3 Karkottamisperusteet ulkomaalaislaissa	22
5.4 Karkotetut ja karkotuspäätöksen saaneet henkilöt Suomessa.....	23
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	25
6.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys	25
6.2 Yhteistyötaho	25
6.3 Aineiston keruu	27
6.4 Aineiston analyysi	29

7 TULOKSET	33
7.1 Kokemukset hengellisyydestä	33
7.3 Kokemuksia rukoilemisesta	35
7.4 Kokemukset karkottamisprosessista ja paperittomuudesta	36
7.5 Kokemukset mielenterveydestä	37
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	38
8.1 Tulosten tarkastelu	40
8.2 Ammatillinen kasvu	41
8.3 Eettisyys ja luotettavuus	42
8.4 Kehittämissuositukset	43
LÄHTEET	43
LIITE 1. Haastattelun kysymykset	49
LIITE 2. Kirje haastateltaville karkotuspäätöksen saaneille henkilöille xx.xx.2020	50

1 JOHDANTO

Yhteiskunnalliset muutokset ja vapaa liikkuvuus vaikuttavat monin tavoin myös terveydenhuoltoon ja hoitotyöhön. Ihmisten liikkuvuuden lisääntyessä myös sellaisten ihmisten määrä lisääntyy maiden rajojen sisällä, jotka oleskelevat maassa ilman lupaa. Suomessa viranomaiskäytössä vakiintuneet nimikkeet ovat ”laiton maahantulija”, ”laittomasti maassa tavattu henkilö” tai karkotuspäätöksen saanut ”paperiton siirtolainen”. Henkilöt saattavat oleskella maassa pitkiäkin aikoja viranomaisia vältellen ilman oikeutta saada yhteiskunnallisia palveluja.

Työelämäyhteistyökumppanimme Diakonissalaitoksen UNIT-hanke sekä Suojattomat-hanke edistävät ulkomaalaistaustaisten vankien ja paperittomien hyvinvointia ja osallistuvat tarjoamalla apua ja ohjausta tavoitteena rikokseton elämä. UNIT:n ja Suojattomat-hankkeen tekemä työ perustuu Diakonissalaitoksen valmennusosaamiseen, ihmistä kunnioittavaan kohtaamiseen ja rinnalla kulkemiseen. Hankkeiden tarjoama tuki ja palvelut ovat henkilöille vapaaehtoisia. UNIT-hankkeen työtä tehdään Etelä-Suomen rikosseuraamuksen vankiloissa, yhdyskuntaseuraamustoimistossa sekä siviilissä. Suojattomat-yhteisöhanke, joka on STEA:n lomakkeella Suojattomat-yhteisötoiminta, tekee etsivää työtä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden paperittomien henkilöiden kanssa.

Diakonissalaitoksen UNIT-hankkeen projektipäällikkö kertoi tapaamisessamme keväällä 2020, että Suomessa karkotuspäätöksen saaneiden ulkomaalaisten vankien mielenterveyttä ja karkotuspäätöksen vaikutusta psyykkiseen hyvinvointiin ei ole tutkittu tarpeeksi (Holm, Sebastian. Henkilökohtainen tiedonanto 15.2.2020).

Aiemmin tehdyistä tutkimuksista saadut tulokset viittaavat siihen, että uskonnollisuuden ja mielenterveyden välillä on enimmäkseen positiivisia vaikutuksia. Hengellisyden on todettu vahvistavan henkilön optimismia sekä uskonto on tukenut henkilön itsetuntoa ja tarjonnut sosiaalista tukea. (Cook 2013, Koenig 2011, 14–14.) Uskonnollinen vakaumus on tuonut turvallisuuden ja rauhan tunnetta, antanut henkilölle toivoa ja vahvistanut resilienssiä. Uskonnollisen vakaumuksen on

koettu ohjaavan ihmistä erilaisissa elämäntilanteissa. (Hakkarainen & Tervaniemi 2016, 81.)

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Turvapaikanhakijan karkotuspäätös

Oikea ulkomaalaislain mukainen termi on ”karkottaminen”. Karkottaminen on yksi maasta poistamisen muoto, muita ovat käännättäminen ja pääsyn epääminen. Karkottamisella tarkoitetaan sellaisen ulkomaalaisen maasta poistamista, joka oleskelee tai on oleskellut oleskeluluvalla Suomessa. Ainostaan Maahanmuuttovirasto Migri on toimivaltainen viranomaisella tekemään karkotuspäätöksen (Maahanmuuttovirasto 2020.)

2.2 Kielteinen oleskelulupapäätös ja käännättäminen

Käännättäminen toimenpiteenä tarkoittaa yleistoimenpidettä ja se voi sisältää ulkomaalaisen maahantulon estämisen rajalla tai jo maassa olevan ulkomaalaisen poistamisen maasta (Kallio, Kotkas & Palander 2018, 461.) Jos Maahanmuuttovirasto on tehnyt käännättämispäätöksen ulkomaalaiselle henkilölle, joka on tullut Suomeen ilman oleskelulupaa tai on saanut kielteisen oleskelulupapäätöksen. Käännätyspäätöksen tekee poliisi, rajatarkastusviranomaisella tai Maahanmuuttovirasto (Maahanmuuttovirasto 2021.)

2.3 Paperiton henkilö Suomessa

Paperittoman määritelmät vaihtelevat. Henkilöä, joka elää ja oleskelee ilman virallista oleskeluoikeutta Suomessa, kutsutaan paperittomaksi. Henkilön oleskelu Suomessa ei ole virallisesti viranomaisten tiedossa tai heidän sallimaansa. Paperittomalta voi puuttua oleskelulupa, viisumi ja vakuutusturva. Suomessa oleskelee paperittomiin verrattavissa olevia henkilöitä, joilla on oikeus oleskella Suomessa mutta ei oikeutta sosiaali- ja terveyspalveluihin. Paperittomuuteen johtavat seikat voivat olla kielteisen turvapaikkapäätöksen saaminen, kielteisen

oleskelulupapäätöksen saaminen, viisumin tai oleskeluluvan umpeutuminen tai oleskeluluvan hakematta jättäminen. (Pakolaisneuvonta i.a.)

Paperittomien määrä Suomessa on kasvanut merkittävästi vuoden 2016 lopun jälkeen. Heinäkuussa 2016 tehtiin lakimuutos koskien turvapaikanhakijoiden kielteistä päätöstä. Ennen turvapaikanhakijalle myönnettiin tilapäinen oleskelulupa maasta poistamisen estymisen vuoksi, mutta lakimuutoksen jälkeen heistä on tullut paperittomia. (Pakolaisneuvonta i.a.)

Pakolaisneuvonnan Paperittomat-hanke vuosina 2016–2017 antoi oikeudellista neuvontaa paperittomille ja samankaltaisessa yhteiskunnallisessa asemassa eläville. Pakolaisneuvonta antaa edelleen lakimiesapua ja neuvontaa sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA:n tuella. (Pakolaisneuvonta i.a.)

2.4 Ulkomaalaiset vangit Suomessa

Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon vuonna 2018 tuli 443 500 rikoslakirikosta, joista selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäiltyjä ulkomaalaisia oli 34 200. Vuosina 2017 ja 2018 ulkomaalaisia epäiltiin rikoksesta 1,2 kertaa suomalaisia useammin. Tilastokeskuksen tutkimuksessa joidenkin rikostyyppien kohdalla ero on vielä suurempi. (Rikos- ja pakkokeinotilasto 2018, tietoon tullut rikollisuus.) Somalialaiset miehet olivat epäiltynä huumausainerikoksissa 3,4 kertaa useammin kuin suomalaiset miehet. Irakilaiset miehet olivat epäiltynä seksuaalirikoksiin 12,8 kertaa enemmän kuin suomalaiset. Naisten kohdalla rikoksista epäiltyjen ero ei ole niin selkeä. Tutkimuksista on hyvä ottaa huomioon se, että turvapaikanhakijoita ei ole tilastoissa huomioitu, koska he eivät kuulu vakituiseen väestöön (Tilastokeskus 2019.)

Vuonna 2014 tehdyn tilaston mukaan oikeudessa tuomittiin rangaistusseuraamuksiin 56 968 henkilöä ja niistä 5236 oli ulkomaalaistaustainen henkilö ja syntynyt ulkomailla. (Tilastokeskus 2019.)

2.5 Ulkomaalaisten Suomessa tehty rikokset

Vuonna 2018 Rikosseuraamuslaitoksen tilastotietojen mukaan ulkomaalaisten vankien määrä on kasvanut 30 prosenttia kymmenen vuoden aikana. Saman vuoden puoliväissä kääntyi rikollisuus laskuun. Ulkomaalaisia vankeja oli vuonna 2018 keskimäärin 482 ja osuus kaikista vangeista 17 prosenttia. Ulkomaalaisten vankien yleisimmät päärikokset ovat huumausainerikokset, henkirikokset ja varkaudet. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2020.)

Kuvio 1. Ulkomaalaisten vankeusvankien päärikokset 2010–2019

Taulukosta näkyy, että ulkomaalaisten tehdyistä huumerikosten osuus on ollut hieman laskusuuntainen. Huumeainerikokset olivat korkeimmilla vuonna 2015 yli puolet kaikista tehdyistä rikoksista (59 %). Vuonna 2019 huumerikosten osuus oli 44 %, kun kymmenen vuotta aikaisemmin osuus oli ollut 46 %.

Varkausrikoksien osuus on ollut melkein stabiili. Korkeimmillaan se oli vuonna 2013, jolloin se oli 16 %. Vuodesta 2019 varkauksien osuus pysynyt vuosien 2010–2011 tasolla (13 %) hieman laskussa (7%) on ollut kahdella peräkkäisellä vuodella 2017-2018 jonka jälkeen pikkuhiljaa noussut 13%:n. Henkirikokset osuus on pysynyt samana kymmenen vuoden aikana. Pientä muutosta on ollut vuosina 2011–2013 silloin se matalimmallaan (6 %).

Karkotuspäätöksen saaneilla ja paperittomilla henkilöillä, jotka asuvat luvottomasti maassamme on suuri riski ajautua rikoksiin. Heidän epävakaa asemansa

yhteiskunnassa saattaa johtaa rikollisuuteen ja sen kautta syrjäytymiseen. Rikollisuuden sekaantunut paperiton henkilö saattaa jättää hakematta apua tilanteeseensa viranomaiselta, koska luvaton maassaolo ja viranomaisiin kohdistuva epäluottamus voi johtaa maasta poistamisen pelkoon.

THL raportin ” Huumetilanne Suomessa” mukaan ulkomaalaisten henkilöiden epäiltyjen rikosten osuus huumausainerikoksista on edelleen suuri, vaikka se on ollut vuonna 2013 laskusuuntainen. Vuoden 2020 ensimmäisen puolen vuoden välisenä aikana ulkomaan kansalaisten tehdyissä epäiltyjen rikosten osuus kaikista törkeistä huumausainerikoksista oli lähes 30 prosenttia. (THL 2020., Rönkä & Markkula 98–100.)

3 KARKOTUSPÄÄTÖKSEN SAANEEN PSYKKINEN HYVINVOINTI JA MIELENTERVEYS

3.1 Mielenterveys ja henkinen hyvinvointi

Mielenterveys on jokaisen ihmisen hyvinvoinnin perusta ja voimavara. (Castaneda ym. 2015, 13–16.) Mielenterveyteen kuuluu henkisen hyvän olon ja tasa-painon tunne, jonka vallitessa ihminen voi ajoittaisista ristiriidoista huolimatta toteuttaa itseään omassa kokemusmaailmassaan. Mielenterveyshäiriöllä tarkoitetaan kärsimystä tai haittaa tuottavaa, lääketieteellisesti merkittävää käyttäytymistä tai psyykkistä oiretta, johon voi liittyä lisääntynyt kuoleman tai itsemääräämisoikeuden menetyksen vaara. (THL 2019.)

Karkotuspäätöksen saaminen on ihmiselle kriisi ja se yhdistettynä pitkäaikaiseen äärimmäiseen stressiin, traumaattisiin kokemuksiin ja pelkoon vaikuttaa henkilön mielenterveyteen negatiivisesti. Uskonnon ja mielenterveyden yhteyttä on tutkittu aikaisemminkin. Opinnäytetyössä ” Se on sellainen voimavara”- Uskonnollinen vakaumus perheen mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukena, tutkittiin eri uskontoja tunnustavia perheitään edustavia naisia. Tämän tutkimuksen tulokset näyttivät, että uskonnollisuuden ja mielenterveyden välillä on enimmäkseen positiivisia vaikutuksia. (Tervaniemi & Hakkarainen, 2016). Koska maahanmuutto, uskonnollinen monimuotoisuus ja ihmisten liikkuvuus lisääntyvät Suomessa, tutkimuksemme keskittyy erittäin haavoittuvassa asemassa olevan ihmisryhmään ”paperittomat ja karkotuspäätöksen saaneet”. Vastaavia tutkimuksia ei ole tehty riittävästi.

Psyykkisen hyvinvoinnin perusta on tyydyttävä tai hyvä sosiaalinen kokemus. Jos se järkkyy minkä tahansa sisäisten tai ulkoisten uhkatekijöiden vuoksi, voi seurauksena olla sarja psyykkisiä tai somaattisia oireita tai jopa pysyvä sairaus. Tämä johtuu siitä, että kaikilla psyykkisillä tapahtumilla on biologinen, ruumiin elintoimintoihin liittyvä vastineensa, ja välittäjänä ovat hermostoon vaikuttavat hormonit. (Huttunen ym. 2006, 13; Leppäluoto ym. 2019, 17–19.)

Kotimaasta muuttaminen ja uuteen asuinpaikkaan asettuminen tuottaa stressiä. Uudessa ympäristössä, erilaiset käytännöt, toimintatavat, arvot ja myös kieli aiheuttavat maahanmuuttajalle stressiä. Heidän omat, henkilökohtaiset suhteensa ja tuttu elinympäristö jäävät kotimaahan ja uusien sosiaalisten suhteiden tottuminen uuteen ympäristöön vie aikaa.

3.2 Kulttuurinen terveystiedon käsitys

Mielenterveys ja mielenterveysongelmat ovat kulttuurisidonnaisia käsityksiä mielenterveysongelmista ja oireista. Oireiden kehitys ja ilmenemismuoto voivat erota kulttuurien välillä. Suurin osa maahanmuuttajista on asunut vaarallisessa ja väkivaltaisessa ympäristössä ja tämä nostaa henkilön riskiä kärsiä posttraumaattisesta häiriöstä. (Kronick 2018.)

Toisesta kulttuurista tulleet henkilöt voivat kohdata esteitä terveyspalveluiden pääsyyn ja käyttöön, koska maahanmuuttajataustainen potilas ei välttämättä luota ammattilaisen vaitiolovelvollisuuteen. Maahan muuttanut ei ehkä uskalla kertoa terveyteensä liittyviä asioita, jotka olisivat hoidon kannalta tärkeitä. Suomessa salassapitovelvollisuus on vahvistettu laissa (L 559/1994), jonka mukaan ammattihenkilöt eivät saa antaa luvatta tietoa ulkopuoliselle henkilölle. Terveyspalveluita käyttäessään on mahdollista, että kulttuurillisista syistä johtuen potilas saattaa kieltäytyä hoidosta, koska häntä hoitaa vastakkaisen sukupuolen hoitaja tai lääkäri. Mielenterveysongelmat ovat tabuja monissa maissa eikä niistä uskalleta mainita tai oireita vähätellä (Huttunen 2010, 376–378.)

Käsitykset terveydestä, sairaudesta ja parantamiskeinoista vaihtelevat eri kulttuureissa. Maassa, jossa terveydenhuoltoa on vähän tarjolla, sairasta yritetään ensin parantaa kansanomaisilla parannuskeinoilla. Virallista terveydenhoitoa haetaan vasta, kun perinteiset keinot eivät auta. Kulttuuri vaikuttaa myöskin siihen, miten potilas uskaltaa kertoa oireistaan lääkärille tai miten potilas suhtautuu hänelle tarjottaviin tutkimuksiin ja hoitoon. Myös elämäntavat, kuten ruokatottumukset, alkoholin käyttö, seksuaalikäyttäytyminen ja huumeaineet vaikuttavat suoraan terveyteen. (Pakaslahti & Huttunen 2010, 6, 148, 155.)

3.3 Traumaperäinen stressihäiriö eli posttraumaattinen häiriö

Työ- ja elinkeinoministeriön teettämässä tutkimuksessa kerrotaan, että traumaperäinen häiriö ei kehity automaattisesti maahanmuuttajille vaan siihen vaikuttaa samanaikaisesti lukuisia mielenterveyteen vaikuttavia riskitekijöitä. Yhdysvalloissa ja Kanadassa tehdyissä tutkimuksissa maahanmuuttajien mielenterveys on ollut samanlainen tai parempi kuin kantaväestöllä, mutta Euroopassa tilanne on huonompi. Esimerkiksi Ruotsissa maahanmuuttajien riski sairastua mielenterveysongelmiin, kuten masennukseen ja ahdistukseen on todettu kasvaneen. (Castaneda ym. 2015, 13–16.)

Pakolaisten traumat ja posttraumaattiset reaktiot voivat liittyä mahdolliseen kidutukseen, vankeuteen, terrorismiin, raiskauksiin ja sotakokemuksiin. Sodassa traumatisoitunut ihminen kärsii vaikeista oireista kuten ahdistus, masennus, päänsärky, kipu, muistihäiriöt ja unettomuus. Nämä oireet estävät henkilöä jatkamasta elämäänsä normaalin tapaan. (Kerkkänen ym. 2015, 16.)

3.4 Paperittomien terveystalvelut Helsingissä

Helsingin Kalasataman terveysasema tarjoaa paperittomille välttämätöntä terveydenhoitoa. Paperittomat turvapaikanhakijat saavat samanlaisia terveydenhuollon palveluita samaan hintaan kuten kantahelsinkiläiset. (Helsingin sosiaali- ja terveystalvelut 2019.)

Vuonna 2011 perustettiin Helsinkiin Suomen ensimmäinen paperittomien klinikka Global Clinic. Klinikka toimii vapaaehtoisvoimin ja Diakonissalaitos on yksi klinikan tukijoista. Klinikkan toiminnassa on mukana lääkäreitä, sairaanhoitajia ja tulkkeja, juristeja sekä joitakin asiantuntijoita. Klinikkan toiminnasta saavat paperittomat tiedon verkostojensa kautta. Klinikka tarjoaa kiireellistä sairaanhoitoa, neuvonta ja hoitoon ohjausta. (Global Clinic i.a.)

Hallitus on esittänyt eduskunnalle laiksi kunnan velvollisuudesta järjestää terveydenhuollon palveluja Suomessa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille ja niille ulkomaalaisille henkilöille, joilla ei ole Suomessa oleskelulupaa. (HE 343/2014.)

Helsingin kaupungin ja Uudenmaan Elinkeino-, Liikenne- ja Ympäristökeskuksen (ELY-keskus.) tekemän, 29.9.2014 päivitetyn sopimuksen mukaisesti Helsingin kaupungilla on oikeus saada korvausta pakolaisten pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttamiin erityiskustannuksiin, jos henkilö on tullut huollon tai hoidon tarpeessa Suomeen saapuessa tai muista erityisistä syistä kunnalle aiheutuneet suuret kustannukset enintään kymmeneltä vuodelta (Helsingin kaupunginhallitus 45/2019.)

Karkotuspäätöksen saaneet henkilöt Suomessa ovat erittäin haastavassa ja heikossa asemassa yhteiskunnassamme. Monet pettymykset ja vastoinkäymiset ovat murtaneet heidän uskoaan ja luottamustaan läheisiin tai ihmisiin yleensä. Karkotuspäätös on jatkumona poikkeustiloille, traumoille ja muille psykososiaalisille ongelmille ja kielteiset viranomaispäätökset näyttäisivät lisäävän henkilön psyykkistä taakkaa. Diakonissalaitoksen Suojattomat-hankkeen raportin mukaan paperittomilla on suuri tarve psykososiaaliselle tuelle. (Shinyella 2017.)

Rikosseuraamuslaitos tarjoaa vangeille psykososiaalista apua tai sielunhoitotyötä psykologien, pastorien, sosiaalityöntekijöiden ja erityisohjaajien toteuttamana. Psykososiaalisen työn kautta pyritään vaikuttamaan yksilön sosiaalisten ongelmien ja psyykkisen pahoinvoinnin vähentämiseen. Edellä mainitun työn tavoitteeksi on asetettu vangin toiminta- ja ajattelutapojen muuttaminen ja yksilön selviytymisen edistyminen. Vankiloissa tarjottava mielenterveystyö on teoriassa monipuolista ja kattavaa. Psykologien tarjoama ajattelu- ja käyttäytymismallien muuttamistyö ja siihen liittyvä neuvonta ja terapia on suunniteltu helpottamaan vangin sosiaalista kuntoutumista. Sosiaalineuvojat valmistelevat vankia yhteistyöhön asunto- ja työvoimaviranomaisten kanssa. Päihdetyön erikoisohjaajat toteuttavat vankien yksilökohtaista päihdekuntoutusta (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Vankilassa työskentelevä pastori tekee sielunhoitotyötä, joka on osa tärkeää vapautumisvaiheeseen liittyvää sosiaalista tukea. Suomen lainsäädännöllä ja kansainvälisillä sopimuksilla on määritelty perusoikeus jokaiselle vangitulle toteuttaa oman uskontonsa harjoittamista. Tämän toteutuminen on vankilasielunhoidon keskeinen tehtävä. Vankiloissa järjestetään jumalanpalveluksia ja muuta hengellistä toimintaa ja näihin uskonnonharjoittamistarkoituksiin on löydyttävä vankien tarpeiden mukaiset tilat, vihitty kirkko tai kappeli. Vankilasielunhoito tarkoittaa myös henkilökohtaista sielunhoitotyötä ja luottamuksellista kahdenkeskistä keskustelua sielunhoitajan kanssa. Tämä tulisi toteutua myös vangin omalla tai yhteisellä kielellä. Vankiloiden tulee turvata myös muiden kuin kristittyjen oikeus uskonnonharjoittamiseen ja vankilapastorin olisi järjestettävä ulkomaalaiselle oman uskontokuntansa sielunhoitajan tapaaminen. Ulkomaalaisten vankien vuoksi suomalaisissa vankiloissa on kasvava tarve erityisesti roomalaiskatolisen kirkon ja islamilaisen seurakunnan edustajien vierailuille. Vähemmistöryhmien uskonnonharjoittaminen on perusoikeus. (Rikosseuraamuslaitos 2020)

Vaikka viranomaistoiminnassa joudutaan toisinaan uskonnon harjoittamisen perusoikeuden käyttöä rajaamaan, on samalla varmistettava se, että uskonnon harjoittamisen oikeudelle ei yleisesti ole esteitä. On kunnioitettava kunkin uskonnon asettamia velvoitteita, tapoja ja samalla kunnioitettava toisia vankeja. Perustuslaissa artikla 11 §, jonka mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnonvapaus. (L 731/1999) Siihen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumuksensa ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Tämän lain mukaisesti vankiloissa on turvattava kaikkien vankien vapaus ja mahdollisuus harjoittaa omaa uskontoaan. Yksilön oman uskonnon harjoittaminen on käsitteenä paljon laajempi kuin vain juridisesti säänneltävä kysymys. Viime kädessä on kyse kokonaisesta kulttuurista, tavasta elää ja toimia. (Hokkanen 2010, 33.)

3.5 Potilaan kohtaaminen

Laki potilaan oikeuksista ja asemasta mukaan potilaalla on oikeus saada laadukasta terveyden- ja sairaanhoitoa. Lain mukaan jokaisen potilaan hoidossa hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurilliset piirteet tulee ottaa huomioon. (L 785/1992)

Monikulttuurisuus on ajankohtainen teema sekä vieraista kulttuureista saapuvien aputarvitsijoiden määrä lisääntyy. Siksi on tärkeää, että terveydenhuollon ammattilaiset tunsivat erilaisia kulttuureja sekä tiedostaisivat omia asenteitaan tuntemattomasta. Kohdatessaan toisesta kulttuurista tulleita potilaita hoitajan tulee olla avoin ja ennakkoluuloton. Hoitotyön arvoina tulisi olla potilaiden tasa-arvoinen kohtaaminen, ihmisten välinen avoin vuorovaikutus, sekä kunnioitus jokaista potilasta kohtaan. (Abdelhamid, Juntunen & Koskinen 2010, 7–8, 21–22, 33, 266.)

4 USKONTO MIELENTERVEYDEN TUKENA

Sielunhoitotyötä tekevien pappien ja diakoniatyöntekijöiden tekemän määrittelyn mukaan sielunhoito on hengellistä auttamista, keskustelua ja asiakkaan kuunte-
lua. Vaikka sielunhoitotyötä tekevät henkilöt nostavat asiakkaan kuuntelun autta-
mismenetelmistä useimmin esille, on sielunhoito monen tasoisempaa vuorovai-
kutusta ja auttamistyötä. Sielunhoidollisia auttamismenetelmiä kuuntelun ja kes-
kustelun lisäksi on mainittu kohtaaminen, asiakkaan rohkaiseminen ja vierellä
kulkeminen. Auttamismenetelmistä selvästi kirkollisia ovat rukous, rippi ja Juma-
lalle puhuminen. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa yleisimmin käytettä-
viä sielunhoitomalleja on neljä. Seurakuntien pappien ja diakoniatyöntekijöiden
puolesta tekemä sielunhoitotyö kattaa yleensä kaikki nämä mallit. (Kiiski 2008,
48.)

Uskonnon ja hengellisyyden määrittely ei ole yksinkertaista. Esimerkiksi John B.
Cobb Jr toteaa, että sellaista asiaa kuin uskonto ei ole olemassakaan. Hänen
mukaansa uskonto on traditioita, yhteisöjä, kansoja ja uskonnonharjoituksia, joita
ihmiset itse ovat yhdistäneet ajatukseensa uskonnosta. Alister McGrathin sen
sijaan määrittelee uskonnon elämänkatsomukseksi, jossa uskotaan johonkin kor-
keampaan olentoon. (McGrath 1994, 576–577).

Koska uskonto on käsitteenä näin monimuotoinen ja vaikeasti määriteltävissä,
olemme päätyneet keskittymään opinnäytetyössänne kohderyhmän hengellisyy-
teen. Hengellisyys voidaan määritellä ihmisen haluna olla persoonallisessa ja
vuorovaikutuksellisessa yhteydessä Jumalaan. Yhteys abstraktiin Jumalaan tar-
joaa turvallisuuden ja rauhan kokemuksia, joita aineelliset elementit elämässä
eivät kykene tarjoamaan. Henkisyys voidaan selittää kiinnostuksena elämän ar-
voihin ja henkilön tarpeena tarkastella omaa olemassaoloaan ja elämänfilosofiaa.
Hengellisyys selitettäisiin näin ollen henkisyytenä, jonka lisänä kulkisi uskonnol-
linen ulottuvuus. (Valopaasi 1996, 13.) Kristillisestä näkökulmasta hengellisyys
tarkoittaa uskon harjoittamista käytännössä, mikä saattaa ilmetä esimerkiksi ju-
malanpalveluselämään osallistumisena, pyhien kirjojen lukemisena tai yhteytenä
toisiin uskoviin. (Hanhirova & Aalto 2009, 12).

4.1 Dialoginen sielunhoitotyö

Dialoginen sielunhoitotyö painottuu kuunteluun ja keskusteluun ja on yleisimmin käytössä oleva auttamismuoto. Dialogisen sielunhoidon keskeinen piirre on asiakaskeskeisyys ja keskustelussa edetään asiakkaan puheen pohjalta. Tätä auttamismuotoa käyttävät diakoniatyöntekijät hieman pappeja enemmän.

Diakoninen sielunhoito on kuuntelun ja keskustelun jälkeen diakoniatyöntekijöiden eniten käyttämä sielunhoidon muoto. Tämä auttamismuoto käsittää ihmisen kokonaisvaltaisen auttamisen ja pitää sisällään myös aineelliset tarpeet. Kirkkolaki ja tarkemmin kirkkojärjestys määrittelee diakonian tehtävän ja sisällön seuraavasti:

Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuvan avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä (KJ II osa 4. luku 3 §.). Mikkelin hiippakunnan tutkimuksessa 73,4 % diakoniatyöntekijöistä käyttää diakonista auttamismuotoa usein tai erittäin usein (Kiiski 2008, 144.)

4.2 Spirituaalinen sielunhoitotyö

Spirituaalisessa sielunhoidossa hengelliset elementit, kuten rukous, rippi, ehtoollinen, Raamattu ja virret ovat keskeisesti läsnä. Öljyllä voitelu hengellisenä elementtinä on harvinaisempaa, mutta jos voitelta on sielunhoidon yhteydessä käytetty, se on yleisimmin papin kuin diakoniatyöntekijän toimesta toteutettu. (Kiiski 2008, 109) Spirituaalisella sielunhoidolla on pitkät perinteet kirkon historiassa ja se on edelleenkin oleellinen osa suomalaista seurakunnallista sielunhoitoa.

Tavoitesuuntautunut sielunhoito on kannustavaa, ihmisen vahvuuksia ja osaamista korostavaa ja asiakasta tukevaa. Tämän auttamismallin arvot pohjautuvat

jokaisen ihmisen arvokkuudelle ja oman elämänsä osallisuudelle. Sielunhoidollisessa keskustelussa asiakas tuo esille ongelmansa ja sielunhoitaja toimii kuten valmentaja toimintastrategiaa valmistellen. Sielunhoitaja voi korostaa asiakkaan elämäntilanteen haasteellisuutta ja samalla kannatella henkilöä hänen ongelmansa keskellä. Tavoitesuuntautuneessa sielunhoitoprosessissa pyritään auttamaan asiakasta löytämään ongelmaansa ratkaisu tai myönteinen ajatusmalli. (Kiiski 2008, 177.)

4.3 Diakoninen hoitotyö

Diakonisessa hoitotyössä potilas kohdataan aina kokonaisuutena ja henkilönä eikä diakonissa kohtelisi potilastaan koskaan pelkästään toimenpiteensä kohteena. Työssään diakonissa huomioi potilaansa psyykkisen, fyysisen ja hengellisen puolen. Aiheesta on tehty tutkimus Oulun yliopistolla vuonna 2004 nimeltään; “ *Diakonisen hoitotyön rakentaminen*” tutkijana Marjatta Myllylä. Yhteenvetona kyseisessä tutkimuksessa diakonia näyttäytyy kristillisen ihmiskäsityksen, lähimmäisen rakkauden ja arvomaailman mukaisena vastuunkantamisena ammatillisessa ja vapaaehtoisessa työssä. Diakoninen hoitotyö on sosiaalista ja yhteiskunnallista sekä aineetonta ja aineellista apua kaikkialla maailmassa. Diakonisan tai diakonin tavoitteena on kohdata ihminen Jumalan kuvana ja palvella sekä hoitaa asiakasta tai potilasta kokonaisuutena eli sielullisena, hengellisenä, fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena yksilönä. Kyseinen tutkimus vahvistaa, että diakoninen hoitotyö ei myöskään vaadi autettavalta tämän omaa, tunnustettua, uskonnollista tai kristillistä vakaumusta. Myllylän tutkimuksessa mainitaan vielä, että usko Jumalaan ja diakonia ei ole sama asia, vaikka usko antaakin toimijalle lisää voimia diakonian tehtävän toteuttamiseen. Lähimmäisen rakkaus taas on diakoniaan kuuluva käsite ja se on aina mukana diakonisessa kohtaamisessa. Diakoniamenettelyiksi kuvataan mm. hengellinen rukous, rippi ja jumalanpalvelus sekä sielunhoito, kuunteleminen ja vierellä kulkeminen. (Myllylä, M. 2004, 63)

5 KARKOTETUT JA KARKOTUSPÄÄTÖKSEN SAANEET HENKILÖT SUOMESSA

5.1 Maahanmuuttovirasto (Migri) ja maahanmuuttopolitiikka Suomessa

Silloin kun ulkomaalainen, joka oleskelee oleskeluvalla Suomessa, poistetaan maasta, puhutaan karkottamisesta. Suomessa karkotuspäätöksen tekee toimivaltaisesti ainoastaan Maahanmuuttovirasto. (Migri 2020.)

Maahanmuuttovirasto eli Migri on päätöksenteko-organisaatio maahanmuutto-, turvapaikka-, pakolaisuus-, ja kansalaisuusasioissa sekä virasto, joka ylläpitää vastaanottojärjestelmää. Migri toteuttaa Suomen maahanmuuttopolitiikkaa ja edistää ihmis-, sekä perusoikeuksia. Migrin tehtävänä on ylläpitää ulkomaalaisrekisteriä ja tuottaa asiantuntija-, ja tietopalveluja poliittisen päätöksenteon tueksi sekä kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä varten. Virasto tuottaa ja ylläpitää julkaisuja, tiedotteita sekä tilastoja viranomaisille, kansalaisille ja kansainvälisille järjestöille. (Migri 2020.)

Vastaavasta käännyttämisellä tarkoitetaan sellaisen ulkomaalaisen maasta poistamista, jolle ei ole maahantulon jälkeen myönnetty oleskelulupaa. Suomeen tulleet turvapaikanhakija, joka ei saa oleskelulupaa kansainvälisen suojelun perusteella voidaan poistaa maasta käännyttämispäätöksellä. Vastaavasti Suomeen viisumilla tullut ulkomaalainen voidaan poliisin päätöksellä käännyttää ja hänelle voidaan määrätä maksimissaan 2. vuoden maahantulokielto. Käännytys ja maahantulokielto määrätään henkilön tehtyä pienempiä rikoksia tai törkeissä rikoksissa maahantulokielto voi olla pidempi. Käännyttämisasioissa toimivaltaisia viranomaisia Migrin lisäksi ovat poliisi ja rajaviranomainen. Käännyttämisasioissa toimivaltaisia viranomaisia Migrin lisäksi ovat poliisi ja rajaviranomainen. Jos Suomeen pyrkivällä henkilöllä ei ole vaadittavaa viisumia tai muita dokumentteja maahan pääsyn epäämispäätöksen tekee käytännössä vain rajaviranomainen. (Migri 2020.)

Karkottamisprosessin syynä ovat joko rikosperusteiset tai kielteinen jatko-oleskelunpäättös. Rikosperusteisessa karkotuksessa poliisi tekee Migrille karkottamisesityksen, joka esittää ulkomaalaista karkotettavaksi rikoksen perusteella. Lopullisen päätöksen tekee Maahanmuuttovirasto. Poliisin tehtävänä on antaa karkotuspäättös tiedoksi sekä panna karkottamispäättös täytäntöön. Tämä tarkoittaa käytännössä henkilön poistamista Suomesta valvotusti joko ulkomaalaisen ilmoittautumisvelvollisuudella Suomen rajalla tai saattamalla henkilön kotimaahan asti. Kielteisen jatko-oleskelulupapäätöksen saatuaan ulkomaalaisen aikaisemmin myönnetty oleskelulupa päättyy, se peruutetaan tai sen myöntämisen edellytykset eivät enää täyty. Tällöin Migrin on tehtävä myös karkottamispäättös. (Migri 2020.)

5.2 Karkottamisprosessi Suomessa

Karkottamisprosessi kestää 1 kk:sta vuoteen. Karkotuspäätöksen tiedoksi antamisessa poliisilla voi kestää muutamia kuukausia. Karkottamispäätöksistä valiteaan hallinto-oikeuteen lähes aina. Valitusaika on 30 päivää siitä, kun henkilö on saanut päätöksen tiedoksi. Hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn menee keskimäärin 1 vuosi. Jos valitus hylätään, on ulkomaalaisen mahdollista hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Myönnetyn valitusluvan jälkeen karkotuspäätöstä käsitellään edelleen keskimäärin vuosi. Lopulta kun päätös on lainvoimainen ja täytäntöönpanokelpoinen ja oikeusasteissa käsitelty, poliisilla voi edelleen kestää useitakin kuukausia ennen kuin päätös pannaan käytäntöön. (Migri 2020.)

Kielteiseen jatkolupapäätökseen tai oleskeluluvan peruuttamispäätökseen liittyvä karkottamisprosessi kestää yleensä 2–3 vuotta. Jos karkottamispäättös on tehty rikoksen perusteella, pohjautuu se silloin poliisin tekemään karkottamisesitykseen. Karkottaminen voidaan panna täytäntöön 30 päivän kuluttua siitä, kun ulkomaalainen on saanut Migrin päätöksen tiedoksi. (Migri 2020.)

Rikosperusteisissa karkottamisissa prosessi voi jäädä kesken, jos maahanmuuttovirasto päättää olla karkottamatta henkilöä, jota poliisi on esittänyt

karkotettavaksi. Noin 30–40 % poliisin esittämissä rikosperusteissa karkottamisesityksissä Migri tekee kielteisen päätöksen ulkomaalaisen henkilön karkottamisesta. Poliisin esitys hylätään, jos ulkomaalaislain mukaiset karkottamisen edellytykset eivät täyty tai kokonaisharkinnassa on katsottu, että maahan jäämistä puoltavat seikat ovat painavampia kuin karkottamista puoltavat seikat ovat painavampia kuin karkottamista puoltavat kumoamista. (Koskipirtti, Olli, henkilökohtainen tiedonanto 20.3.2020.)

Projektipäällikön Koskipirtti sähköpostinviestin mukaan poliisi vastaa aina karkottamispäätöksen täytäntöönpanosta. Migrin päätöksestä huolimatta poliisi voi joutua harkitsemaan ennen karkotuksen täytäntöönpanoa ovatko henkilön kotimaassa olosuhteet muuttuneet päätöksenteon jälkeen niin, että kotimaahan ei voida enää palauttaa. Poliisi ei myöskään voi aina panna päätöstä täytäntöön esimerkiksi puuttuvien matkustusdokumenttien vuoksi. Lisäksi henkilön kotimaa saattaa kieltäytyä ottamasta ulkomaalaista vastaan (henkilökohtainen tiedonanto 20.3.2020)

Prosessi voi jäädä kesken myös, jos ulkomaalainen vetoaa karkottamisprosessin aikana perustellusti kansainvälisen suojelun tarpeeseen. Jos suojelun perusteet täyttyvät, hänelle myönnetään Suomesta turvapaikka. Maahanmuuttovirastolla on päätöksenteon tukena maatietopalvelunsa, jolla on kattavaa tietoa eri maiden olosuhteista. Jos ulkomaalainen vetoaa henkilökohtaisen turvallisuutensa uhkaan kotimaassaan, hänet ohjataan hakemaan turvapaikkaa. Turvapaikkaprosessissa arvioidaan uhkan todellisuus ja tarvittaessa myönnetään turvapaikka. Tällöin karkottamisprosessi jää kesken. (Olli Koskipirtti, henkilökohtainen tiedonanto (20.3.2020.)

Poliisi vastaa aina karkottamispäätöksen täytäntöönpanosta. Migrin päätöksestä huolimatta poliisi voi joutua harkitsemaan ennen karkotuksen täytäntöönpanoa ovatko henkilön kotimaassa olosuhteet muuttuneet päätöksenteon jälkeen niin, että kotimaahan ei voida enää palauttaa. Poliisi ei myöskään voi aina panna päätöstä täytäntöön esimerkiksi puuttuvien matkustusdokumenttien vuoksi. Lisäksi henkilön kotimaa saattaa kieltäytyä ottamasta ulkomaalaista vastaan (Olli Koskipirtti, henkilökohtainen tiedonanto 20.3.2020.)

Prosessi voi jäädä kesken myös, jos ulkomaalainen vetoaa karkottamisprosessin aikana perustellusti kansainvälisen suojelun tarpeeseen. Jos suojelun perusteet täyttyvät, hänelle myönnetään Suomesta turvapaikka. Maahanmuuttovirastolla on päätöksenteon tukena maatietopalvelunsa, jolla on kattavaa tietoa eri maiden olosuhteista. Jos ulkomaalainen vetoaa henkilökohtaisen turvallisuutensa uhkaan kotimaassaan, hänet ohjataan hakemaan turvapaikkaa. Turvapaikkaprosessissa arvioidaan uhkan todellisuus ja tarvittaessa myönnetään turvapaikka. Tällöin karkottamisprosessi jää kesken.

5.3 Karkottamisperusteet ulkomaalaislaissa

Ulkomaalaislain 149§ (L 301/1994) mukaisia karkottamisperusteita on neljä. Maasta voidaan karkottaa oleskeluluvalla oleskellut tai Suomen kansalaisuuden menettänyt ulkomaalainen, joka oleskelee Suomessa ilman oleskelulupaa. Maasta voidaan karkottaa henkilö, jonka on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuosi vankeutta tai jonka on todettu syyllistyneen toistuvasti rikoksiin. Karkottamisperusteena voidaan käyttää myös henkilön käyttäytymisellään osoittamaa uhkaa muiden turvallisuudelle tai jos henkilö on ryhtynyt tai epäillään ryhtyvän Suomessa kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Näistä kohdat 1-3 kohdat ovat useimmin sovellettavia. Pakolaista ei saa karkottaa kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, johon nähden hän on edelleen kansainvälisen suojelun tarpeessa. Henkilön saa karkottaa vain valtioon, joka suostuu ottamaan hänet vastaan. (L 301/1994.)

Päätöksen teossa tehdään aina ulkomaalaislain 146§ mukainen kokonaisharkinta. Todennäköisesti mitä lievempiä rikoksia ulkomaalainen on tehnyt, sitä enemmän painoarvoa on maahan jäämistä puoltavilla seikoilla. Perhesuhteilla voi olla myös merkitystä karkotuspäätöksen täytäntöönpanossa (L 301/2004) Karkotuspäätöstä harkittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota lapsen etuun ja perhe-elämän tuomaan suojaan. Jos maasta karkottaminen perustuisi henkilön rikollisen toimintaan on päätöksessä otettava huomioon teon vakavuus sekä

mahdollinen yleisellä tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara (L 301/2004)

Jos karkotetun ulkomaalaisen kotimaa ei ota heitä vastaan, henkilö palaa paluulennolla Suomeen. Ulkomaalainen ohjataan hakemaan tilapäistä oleskelulupaa maasta poistumisen estymisen perusteella. Jos este poistumiselle päättyy, ulkomaalaiselle tehdään nopeutetussa menettelyssä uusi karkottamispäätös (Koskipirtti, O henkilökohtainen tiedonanto 20.3.2020.)

5.4 Karkotetut ja karkotuspäätöksen saaneet henkilöt Suomessa

Vuonna 2019 poliisi teki Suomessa rikosperusteisia karkottamisesityksiä Maahanmuuttovirastolle 185 kappaletta. Samana vuonna maahanmuuttovirasto teki karkotuspäätöksiä 1963, joista 124 päätöstä rikosperusteisesti ja loput 1839 kielteisen jatkolupapäätöksen yhteydessä. Karkotuspäätöksen saaneista henkilöistä 46 oli EU:n kansalaisia ja kolmannen maan kansalaisia 1917. Vuonna 2019 Maahanmuuttovirasto teki ”ei karkoteta” –päätöksiä 544 kappaletta. Toteutuneista karkotuksista ei ole tilastotietoa koska karkotuspäätösprosessi saattaa keskeytyä ja ulkomaalaisen henkilön status Suomessa muuttua. (Koskipirtti, O henkilökohtainen tiedonanto 20.3.2020.)

Viranomaisista poliisi valvoo, että karkotettu on lähtenyt Suomesta. Rajaviranomainen, poliisi ja Maahanmuuttovirasto yhdessä valvovat, että karkotettu henkilö ei enää palaa takaisin. Rikosperusteisessa karkottamisessa ulkomaalaiselle määrätään aina Schengen-aluetta koskeva maahantulokielto, joka on voimassa 1-5 vuotta tai törkeissä rikostapauksissa toistaiseksi. EU-kansalaiselle määrätään aina vain Suomea koskeva maahantulokielto, joka on voimassa 1–15 vuotta. Jos ulkomaalainen rikkoo maahantulokieltoa, ulkomaalaiselle tehdään käännytämispäätös ja määrätään uusi pidempi maahantulokielto. Lisäksi maahantulokiellon rikkomisesta voi saada jopa vankeusrangaistuksen. Kun maahantulokielto päättyy, ulkomaalainen voi hakea Suomen edustustosta joko viisumia lyhyt aikaiseen oleskeluun Suomessa tai ensimmäistä oleskelulupaa. Ulkomaalainen voi myös tehdä Maahanmuuttovirastolle hakemuksen maahantulokiellon

peruuttamiseksi. Käytännössä maahantulokielto perutaan äärimmäisen harvoin (Koskipirtti, O henkilökohtainen tiedonanto 20.3.2020.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimustamme varten olemme haastatelleet viittä (5) karkotuspäätöksen saanutta henkilöä sekä kolmea (3) heidän kanssaan työskentelevää suomalaista asiantuntijaa.

6.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia, onko uskonnollisuudella ja hengellisyydellä merkitystä karkotuspäätöksen saaneiden henkilöiden mielenterveyteen. Tavoitteena on tuottaa laadullinen tutkimus, jonka tuloksia pystytään hyödyntämään ulkomaalaistaustaisten parissa tehtävässä työssä. Haasteltaviltamme karkotuspäätöksen saaneilta henkilöiltä kysymme minkälaisia näkemyksiä ja kokemuksia heillä on ollut turvapaikanhakuprosessiin ja karkotuspäätökseen liittyen sekä ovatko he kokeneet mielenterveydellisiä haasteita ja onko mahdollinen hengellisyys ja uskonto tukenut heidän mielenterveyttään. Pyrimme selvittämään karkotuspäätöksen saaneiden paperittomien henkilöiden kokemuksia mahdollisten hengellisten tapojensa harrastamisesta Suomessa sekä selvittämään minkälaisia keinoja heillä itsellään on mielenterveytensä ylläpitämiseksi.

Tutkimuskysymyksemme on:

-Onko hengellisyydellä ollut merkitystä karkotusprosessissa olevan henkilön mielenterveyteen?

6.2 Yhteistyötaho

Diakonissalaitoksen UNIT-palvelu tarjoaa kokonaisvaltaista valmennusta 18–55-vuotiaille turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajataustaisille vangeille sekä yhdyskuntaseuraamusasiakkaille, jotka suorittavat tai ovat suorittaneet vankeusai- kaa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella. Valmennusprosessi sisältää elä- mänhallintaa ja toimintakykyä. (Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 2020). Dia- konissalaitos on yli 150-vuotias säätiö ja yhteiskunnallinen yritys. Yhdessä sääti- öön kuuluva, Rinnekoti ja tytäryritys Diakonissalaitoksen Hoivan kanssa Diako- nissalaitos tarjoaa vaikuttavia sosiaali- ja terveystalvaeluita.

Säätiön työtä ohjaa yhteinen arvopohja, joka perustuu rajoja ylittävän kristilliseen lähimmäisenrakkauteen. Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö edistää toi- mialoihinsa kohdistuvaa tieteellistä tutkimusta. He kehittävät uusia käytännön toi- mintatapoja yhdessä asiakkaiden tutkijoiden ja alan opiskelijoiden kanssa. (Hel- singin Diakonissalaitoksen säätiö, 2020.)

Suojattomat on Diakonissalaitoksen hanke, joka on rahoitettu STEA:n toimesta vuosille 2018–2020. Diakonissalaitos vastaa hankeen toiminnasta ja sisällöstä, mutta rahoittaja on Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. STEA on itsenäinen valtionapuviranomainen, joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön yh- teydessä sekä vastaa Veikkaus Oy:n pelituotoista myönnettävien avustusten maksamisesta, käytön valvonnasta sekä hankkeiden vaikutusten arvioinnista. Yhteisöhanke Suojattomat tekee etsivää työtä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden henkilöiden kanssa tarjoamalla heille yhteisöllistä toimintaa, luotta- muksellista tukea ja neuvontaa sekä palveluohjausta. Suojattomat-hanke antaa kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneille informaatiota siitä, mitä tarkoittaa, jos henkilö jää Suomeen ilman oleskelulupaa. Hankkeesta saa tietoa mitä seuraa- muksia siitä voi olla ja minkälaisia vaihtoehtoja ilman oleskelulupaa olevilla hen- kilöillä on. Suojattomat hankkeen kohderyhmänä ovat kielteisen turvapaikkapää- töksen saaneiden henkilöiden lisäksi paperittomat henkilöt suomessa. Suojatto- mat toimii Helsingissä sijaitsevassa Al Amal -päiväkeskuksessa (suomeksi ”toivo”). (Sosiaali- ja terveysjärjestön avustuskeskus 2016.) Suojattomat-hank- keesta saamamme yhteyshenkilön avulla pääsimme haastattelemaan karkotus- päätöksen saaneita henkilöitä tutkimustamme varten.

6.3 Aineiston keruu

Laadullinen menetelmän aineisto tarkoittaa tekstiä, joka on saanut alkuunsa tutkijasta riippuen tai hänestä riippumatta. Yhtenä esimerkkinä laadullisesta tutkimuksesta on haastattelu. (Tuomi & Sarajärvi, 83–85.) Opinnäytetyömme tutkimus on laadullinen ja siihen keräsimme aineistoa haastattelemalla kohderyhmäämme kuuluvia henkilöitä. Haastateltavat olivat karkotuspäätöksen saaneita pakolaisia tai turvapaikan saaneita entisiä paperittomia henkilöitä tai heidän kanssaan työskenteleviä Suomen kansalaisia. Käytimme tarkoitukseen teema-haastattelua, sillä uskoimme että saamme siten kerättyä tutkimukseen tarkoituksenmukaista tietoa. Tutkimustamme tukee hypoteesittomuus, joka tulee näkyä laadullisessa tutkimuksessa. Hypoteesittomuus tarkoittaa sitä, että laadullisen tutkimuksen tuloksissa ei esiintyy ennalta määrättyjä ennakkokäsityksiä. Vaikka tutkimuksessa ei pidä olla ennako-oletusta tutkimustuloksista, ovat aikaisemmat tutkijoiden havainnot ja kokemukset usein leimanneet tutkimustuloksia. (Tuomi & Sarajärvi, 19–20)

Kvalitatiivinen tutkimustapa on tutkimuksen menetelmä, jossa tutkitaan valitun kohteen laatua, sen ominaispiirteitä ja merkitysten kattavuutta. (Hirsijärvi ym. 2013, 162–163.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ovat haastateltavien omat kuvaukset koetusta todellisuudestaan sekä tutkimukseen osallistuvien henkilöiden omien näkökulmien ymmärtäminen tutkimuksen tarpeisiin. (Hirsijärvi ym. 2013, 164–166).

Opinnäytetyössämme käytämme laadullista tutkimusta ja haastattelun lajityypiksi on puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka sisältää avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset muodostavat laadullisen aineiston. (Hirsijärvi ym. 2008, 47–48.) Laadulliselle aineistolle teemme aineistolähtöisen sisältöanalyysin, jonka avulla luomme syvemmän ymmärryksen haastateltavien teemoihin liittyvistä kokemuksista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.)

Teemahaastattelumme haasteena on saada kysymykset haastateltaville ymmärrettävään muotoon. Aiheet ja teemat kirjoitetaan suomeksi ja tarvittaessa

käännetään englanniksi tai UNIT-hankkeen työntekijän toimesta arabiaksi. Haastattelutilanteessa tulemme käyttämään tulkkia. Haastattelijoina meidän tulee varmistaa, että haastateltava ymmärtää asiat samalla tavalla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa tutkimuksessa etenemme keskeisten ja aikaisemman valittujen teeman ja teeman liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Opinnäytetyössämme etsimme merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelman mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87; Vilkkä 2005, 101.)

Tutkimukseen valitsemamme teemat ovat mielenterveys, hengellisyys ja uskonto. Karkotuspäätöksen saaneilla henkilöillä tulee kuvata, minkälaisia mielenterveyden haasteita ovat kokeneet ja kuinka hengellisyys ja uskonto on tukenut heidän mieliterveyttään. Kysymme myös minkälaisia mahdollisia haasteita henkilön oma uskonnollinen vakaumus ja sen harjoittaminen on hänelle tuonut. Käsitteilyjärjestyksellä ei ole kuitenkin suurta merkitystä haastattelun aikana. Haastattelijoiden tehtävänä on huolehtia, että haastateltava pysyy teemoissa. Tavoitteena on, että haastattelussa osallistuja antaa oma kuvauksensa kaikista teema-alueista. (Eskola & Suoranta 2008, 86; Vilkkä 2005, 102–103.)

Valitsimme aineistokeruumenetelmäksi teemahaastattelun joustavuuden takia. Haastateltavamme ovat kotoisin eri maista. He ovat asuneet Suomessa pitkään ja puhuvat hyvin suomea. Teemahaastattelun aikana on meillä mahdollisuus toistaa kysymyksiä, käydä keskustelua ja selventää ilmauksia. Haastattelun aikana pystymme tarkistamaan millä tavalla haastateltava on ymmärtänyt kysymyksen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88; Vilkkä 2005, 105) Haastattelun alussa selvitämme hieman heidän taustatietojansa, koska taustatiedot auttavat meitä ymmärtämään millaista esitietoa, asiantuntemukseen ja aihepiiriä koskevan ymmärryksen haastateltava vastauksensa liittyy. (Vilkkä 2005, 110.)

Aineistonkeruumenetelmänä käytämme teemahaastattelua ja sen luotettavuuden arviointi perustuu koko tutkimusprosessin luotettavuuden arviointiin. Pehdyimme tutkimusympäristöön ja toimintaan haastattelemalla

yhteistyökumppanimme Diakonissalaitoksen Suojattomat- sekä UNIT-hankkeen projektityöntekijöitä Anne Hammadia sekä Oussama Yousfia, minkä jälkeen laadimme haastattelurungon valitsemistamme teemoista tutkimuskysymysten mukaisesti. Haastattelut etenevät haastatteluteemojen mukaisesti ja haastattelutilanteet ovat avoimia ja vuorovaikutus sujuvaa.

6.4 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi tarkoittaa systemaattista aineiston analyysimenetelmä, tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tietoa tutkittavana olevasta ilmiöstä kerätyn aineiston avulla. (Tuomi ym. 2018, 117.) Sisällönanalyysin tarkoituksena on etsiä tekstin merkitystä. Analysoinnissa oleellista on tunnistaa tutkimuskysymysten kiinnostavia asioita. (Kylmä & Juvakka 2007, 109–116.) Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ohjaavat etsimään ilmauksia ja sanoja, jotka kuvaavat haastattelijan uskonnollisen vakaumuksen merkitystä mielenterveyteen ja hyvinvointiin ja miten vakaumus näkyy karkottamispäätöksen- ja paperittoman henkilön elämässä.

Käytyämme läpi aineistomme, purimme sen osiin ja merkkasimme sekä erottelimme ne sanat, jotka liittyvät aiheeseemme. Tiivistämme tekstimme osat tutkimuksen tarkoitusta ja tehtävää vastaaviksi kokonaisuuksiksi. Teoreettisten merkityksen perusteella luokittelimme ilmaukset, jotka liittyivät uskonnollisen vakaumukseen ja mielenterveyteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

Tutkimuksessamme käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöisyys on käsitteenä ongelmallinen, koska uusi teoria ei voi tehdä havaintojen pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 122) Opinnäytetyömme pohjana ei ole kuitenkaan teorialähtöisen lähestymistavan mukaisesti teoriaa, jota vahvistimme ja meidän tutkimusaineistomme määritteli tulokset. Aineiston analyysiyksiköt valitsemme tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän asettelun mukaan. Tutkimus analyysi on aineistolähtöistä, sen takia aikaisemmat havainnot, tiedot ja teorit tutkittavasta aiheesta eivät ole vaikuttamassa analyysiin tai

tutkimuksen lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Aineistolähtöiseen analyysiin kuuluu pelkistäminen eli redusointi, ryhmittely eli aineiston klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Litteroidun aineiston analyysin redusoinne eli pelkistimme. Aineistoa pelkistimme karsimalla epäolennaisen tiedon pois. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.) Poimimme tutkimuskysymyksistä olennaiset ilmaukset alleviivaamalla, jonka jälkeen listasimme ne. Nämä poimitut kohdat vastaisivat tutkimuskysymykseemme. Loput tekstistä jätimme tutkimuksen ulkopuolelle. Analyysissä käytimme ajatuskokonaisuutta, joka oli tilanteesta riippuen lause, useampi lause tai lauseen osa. Pelkistämisen jälkeen etsimme aineistosta vastaavuuksia ja eroja ja tämän jälkeen yhdistimme keskenään samanlaiset ilmaukset alaluokiksi. Luokittelun jälkeen alaluokat jaetaan edelleen yläluokiksi ja sitten pääluokiksi. Pääluokka nimetään aineistosta nousevaa ilmiötä kuvaavaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.)

Tyypittelyn aloitimme keskeisten asioiden kokoamisella. Kyseessä on haastateltavilta saatujen vastausten tyypittely. Kokoamme vain tutkimukseemme sopivan aineiston tyypiteltäväksi. Tyypikkuvauksissa yhdistimme eri vastauksissa esiintyneet yleiset ja siten tyypilliset elementit. (Kvalimotv i.a.)

Analyysia on mahdollista jatkaa teemoittelua pidemmälle rakentamalla vastauksista yleisimpiä tyyppejä. Haastateltavien vastauksista ja kertomuksista on mahdollista tyypitellä tilanteita tai henkilökuvauskuksia. (Eskola & Suoranta 2008, 181.) Päätimme tuottaa tutkimusaineistostamme tyypikkuvauksen. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, tukeeko karkottamisprosessissa elävän paperittoman henkilön mielenterveyttä hänen mahdollinen hengellinen tai uskonnollinen vakaumuksensa. Sisällönanalyysiä varten jaamme aineiston erilaisiin teemoihin.

Haastattelukysymyksemme on: “Koetko että mahdollinen hengellisyytesi tukee mielenterveyttäsi?”

TAULUKKO 1. Alkuperäisilmauksen pelkistämisestä hengellisyuden vaikuttamisesta mielenterveyteen.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
<i>”Mitä tahansa elämässäni tapahtuu, on Allah kirjoittanut sen jo ennen syntymääni.”</i>	Luottamus
<i>”Isisin radikalisoituminen ajoi minut pois uskonnosta. Hengellisyys ei tukenut mielenterveyttäni.”</i>	Epäonnistuminen ja arvottomuuden tunne
<i>He antoivat minulle masennuslääkkeitä vankilassa ollessani, mutta lääkkeet tekivät kaiken ikävemmäksi. Palaan vieläkin joskus niihin tunteisiin.”</i>	Masennuslääkkeet vaikuttivat negatiivisesti ikäviin tunteisiin
<i>” Minulla ei ole minkäläistä sosiaalista elämää. Olen aivan yksin. Käyn välillä kirkossa puhumassa ongelmastani diakonin kanssa.”</i>	Heikko sosiaalinen verkosto

TAULUKKO 2. Aineiston pelkistämisen jälkeen aloitimme ryhmittelyn, jossa jaoin omiin ryhmiinsä samankaltaiset sekä eroavat vastaukset.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Luottamus	Toivo

Epäonnistuminen ja arvottomuuden tunne	Huono itsetunto
Masennuslääkkeet vaikuttivat negatiivisesti ikäviin tunteisiin	Mielenterveys
Heikko sosiaalinen verkosto	Yksinäisyys

TAUUKKO 3. Teoreettisten käsitteiden taulukossa erotimme tutkimukselle keskeisimmät tiedot, jonka jälkeen muodostimme teoreettisia käsitteitä valikoiduista tiedoista.

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Toivo Luottamus Itsetunto Mielenterveys Yksinäisyys	Hengellisyyden vaikutus mielenterveyteen	Hengellisyys Mielenterveys

7 TULOKSET

Selvitimme haasteltaviltamme karkotuspäätöksen saaneilta henkilöiltä minkälaisia mielenterveyden haasteita he ovat kokeneet ja kuinka hengellisyys ja uskonnollisuus on tukenut heidän mielenterveyttään. Kysyimme mahdollisista haasteista, jonka henkilön oma uskonnollinen vakaumus ja sen harjoittaminen olisi hänelle tuonut. Pyrimme myös selvittämään, miten karkotuspäätöksen saaneita paperittomia henkilöitä on kohdeltu Suomessa sekä kysyimme minkälaisia keinoja heillä itsellään, on oman mielenterveytensä ylläpitämiseksi. Karkotuspäätöksen saaminen on ihmiselle kriisi ja se yhdistettynä pitkäaikaiseen stressiin, traumaattisiin kokemuksiin ja pelkoon vaikuttaa henkilön mielenterveyteen negatiivisesti.

Tutkimukseen osallistui kaksi (2) muslimia ja kolme (3) kristittyä, joista yksi (1) ortodoksi ja kaksi (2) haastateltavaa evankelisluterilaista. Valitsimme tutkimukseen nämä uskonnot, koska ne olivat tunnistettavia uskontoja haastateltavilla henkilöillämme.

7.1 Kokemukset hengellisyydestä

Haastateltavat kertoivat, että hengellisyydellä on ollut suuri merkitys karkotusprosessin aikana ja se on vaikuttanut heidän mielenterveyteensä positiivisesti. He kokivat, että heidän hengellisyytensä ei ole kärsinyt eikä heidän hengellisten tapojensa harjoittaminen ei ole vaikeutunut karkotusprosessin aikana. Haastattelemamme muslimi luottaa elämänsä Jumalansa käsiin ja kertoo Allahin kirjoittaneen hänen kohtalonsa jo ennen syntymäänsä.

“What ever happened in life Allah wried it before i was born.”

Mies, muslimi Itä-Afrikasta

Haastattelemamme turvapaikanhakija Länsi-Afrikasta kertoo hengellisyytensä olevan hänen suurin voimavaransa ja Hämeenlinnan naisvankilan pastorin

antama tuki kannattelee haastateltavaamme edelleen viiden vuoden Suomeen saapumisen jälkeen. Kolme haastateltavaamme kertoo saaneensa tukea myös kirkon diakoniatyöntekijältä. Diakonilta saatu tuki on ollut neuvoa-antavaa sekä lohduttavaa.

“I have support from family, my mom and my wife and also deacon gave me support about my situation.”

Mies, muslimi Itä-Afrikasta

“I have very strong Muslim background. I pray, talk to God and follow spiritual guides in Internet. When I left homeland in 2013 I never stopped praying.”

Nainen, muslimi Länsi-Afrikasta

Yksi viidestä haastateltavastamme kertoi hengellisyyden vaikuttaneen mielenterveyteensä negatiivisesti jo ennen turvapaikanhakuprosessia. Isisin radikalisoituminen hänen kotimaassaan Iranissa vaikutti hengellisyyteensä siten, että haastateltavamme, kertoo olleensa kotimaassaan uskonnollinen, mutta nykyisin Suomesta turvapaikan saaneena ainoastaan poliittisesti aktiivinen.

“Isisin radikalisoituminen ajoi minut pois uskonnosta. Hengellisyys ei tukenut mielenterveyttäni. Stop deportation, ystävät sekä Mosaiikki ovat tukeneet minua karkotusprosessin aikana.”

Mies, muslimi Lähi-Idästä

Haastateltavat kertoivat, että karkottamisprosessia ohjaava lainsäädäntö ja käytännöt eivät ole asettaneet rajoitteita uskonnon harrastamiseen, päinvastoin lisännyt sitä. Suomessa uskonnonvapauslaki toteutuu myös turvapaikanhakijoille. Haastattelimme myös kolmea turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevää henkilöä. Heidän tarjoamansa tuki paperittomille ja karkotuspäätöksen saaneille henkilöille.

7.2 Ammattilaisten kokemukset

Suomessa on turvaverkkoprojektin omaista usean eri tahon verkostoitumista ja yhteistyötä. Haastattelemamme henkilöt tarjoavat työssään ohjausta ja neuvontaa koskien sosiaali-, terveys-, ja asumispalveluita sekä ohjaavat turvapaikanhakijaa oikeudellisiin palveluihin. Haastattelemamme työntekijät ovat koulutukseltaan diakonissa, diakoni sekä nuoriso-ohjaaja. Haastatteluissa jokainen heistä oli sitä mieltä, että hengellisyys tukee karkotuspäätöksen saaneen henkilön mielen-terveyttä ja hengellisyys on voimakkaasti paperittomien henkilöiden elämässä mukana.

“Työntekijänä sosiaalityön ytimessä, sen keskiössä, täytyy muistaa säilyttää ammatillisuus ja omat rajansa. Työ menee ihon alle, sille ei voi mitään. Työssäni asiakkaiden paperittomuuden aiheuttama työttömyys ja näköalattomuus elämässä on vaikea ongelma. On kuitenkin erittäin tärkeää, ettei asiakkaalle anneta turhaa toivoa.”

Nainen, nuoriso-ohjaaja

“Hengellisyys tarjoaa armon vapautuksen sekä toivon näkökulman. Hengellinen yhteisö tukee jäseniään eikä henkilö jää yksin vieraassakaan maassa.”

Nainen, diakoni

7.3 Kokemuksia rukoilemisesta

Kaksi haastateltavaamme muslimia kertoo päivittäisen rukoilemisen pitäneen heidät kiinni arjessa, vaikka heidän elämäntilanteensa olisi muuten ollut turvaton. Rukoileminen on tuonut lohtua ja lievittänyt masennusta ja jopa itsetuhoisuutta. Kolmas haastattelemamme muslimi kertoi rukoilleensa aikaisemmin kotimaassaan, mutta Isisin radikalisoituminen vaikutti hänen uskoonsa negatiivisesti. Yksi haastateltavistamme on Venäjältä kotoisin oleva ortodoksi. Mies kertoo rukoilevansa säännöllisesti ja kokee rukoilemisen antavan hänelle voimaa ja tunteen, ettei hän ole yksin.

“Any problem of this situation can solved praying five times a day. “

Mies, muslimi Itä-Afrikasta

“If I had stopped praying I wouldn’t be here anymore. I was suicidal and my religion comforts me. Only because of God I didn’t do sad things.”

Nainen, muslimi Länsi-Afrikasta

“I never stopped praying. It’s my biggest strenght.”

Nainen, muslimi Länsi-Afrikasta

7.4 Kokemukset karkottamisprosessista ja paperittomuudesta

Haastateltavat kokivat, että karkottamisprosessin lainsäädäntö ja käytännöt olivat asettaneet rajoitteita oleskeluluvan hankkimiseen, toimeentuloon ja taloudellisen jaksamiseen. Tämä aiheuttama stressi on vaikuttanut suoraan heidän mielenterveyteensä negatiivisesti.

“I was used in the crime. I was scared that even in prison the authorities will come and send me back to Gambia. I couldn’t sleep or concentrate. Finnish lawyer and prisons pastor helped me a lot. I still carry pastors words in my heart.”

Nainen, muslimi Länsi-Afrikasta

“Kolmen vuoden pitkä jonottaminen Migrissä, eikä virkailijaa pääse tapaamaan kasvokkain. Sähköinen asiointi on lisääntynyt sekä lomakkeiden sähköinen täyttäminen on tuottanut hankaluuksia.”

Mies, ortodoksi Itä-Euroopasta

”Tällä hetkellä on paljon asioita, mitä en voi tehdä. En voi työskennellä, en voi saada kotia, en voi matkustaa kotimaahan.”

Mies, ortodoksi Itä-Euroopasta

”Rahalliset ongelmat ovat suuria. En pysty maksamaan lääkkeitä. Olen ollut ilman sydän- ja unilääkkeitä puoli vuotta.”

Mies, ortodoksi Itä-Euroopasta

7.5 Kokemukset mielenterveydestä

Haastateltavat kertoivat, että he olivat kokeneet stressiä ja kärsineet stressin aiheuttamista somaattisista oireista, kuten pahoinvoinnista, päänsärystä, ahdistuksesta, pelosta, ja jopa sydämen rytmihäiriöistä. He myös kokivat keskittymisvaikeuksia ja mielenkiinnon kadottamista karkotusprosessin aikana.

”They gave me antidepressants in prison but medicins made everything worse. Sometimes I go back in those feelings.”

Nainen, muslimi Länsi-Afrikasta

”Minulla oli korkea stressi ja päänsärkyä päivittäin. Kävin kerran Kalasataman terveysasemalla psykologin vastaanotolla, mutta siitä ei ollut apua. Stressi paheni ja lokakuussa jouduin stressin aiheuttaman sydämen rytmihäiriöiden vuoksi viikoksi sairaalaan.”

Mies, ortodoksi Itä-Euroopasta

”Kärsin jo pitkään stressistä, unihäiriöistä, painajaisista, ahdistuksesta ja pelosta. Olen menettänyt mielenkiinnon asioihin mistä joskus kiinnostuin.”

Mies, muslimi Lähi-Idästä

”Ei minua oikeasti kiinnosta enää mikään. En pysty keskittymään, koska stressiä on liian paljon. Pysyn kotona ja mietin ratkaisua ongelmieni. Hetkittäin vielä näkyy tunnelin lopussa valoa.”

Mies, ortodoksi Itä-Euroopasta

Haastateltavat kertoivat, että heidän sosiaalinen verkostonsa on pienentynyt ja sosiaaliset suhteensa vähentyneet. He kokivat, että sosiaalisten suhteiden vähyys lisäsi heidän yksinäisyyttänsä.

”Minulla ei ole minkäläistä sosiaalista elämää. Olen aivan yksin. Käyn välillä kirkossa puhumassa ongelmastani diakonin kanssa.”

Mies, ortodoksi Itä-Euroopasta

”Kaipaen perhettäni. Olen poliittisesti aktiivinen ja sen ryhmän kautta olen saanut itselleni kannattelijoita.”

Mies, muslimi Lähi-Idästä

”My social surrouding have got smaller because my closest friends are still in .... Only part of my family lives in Finland now.”

Nainen, muslimi Etelä-Afrikasta

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Historiassamme ihmiset ovat aina siirtyneet paikasta toiseen asuttaen maapalloa. Syyt, joiden vuoksi ihmiset ovat joutuneet lähtemään kotimaastaan ovat erilaisia. Monet joutuvat usein tahtomattaan jättämään kotimaansa hakeutuakseen turvapaikkaan täysin vieraalle ja tuntemattomalle maalle. Lähteminen kotimaasta on aina henkilökohtainen kriisi, jonka ihminen joutuu käymään läpi ja jota henkilö käsittelee koko elämänsä. Prosessin onnistuminen riippuu turvapaikanhakusyistä ja siitä, millainen vastaanotto hänellä on kohdemaassa. Prosessin läpikäyminen ja sen kuormittavuus riippuu maahanmuuttajan iästä, uskonnosta, sukupuolesta, persoonasta, kulttuuritaustasta sekä hänen odotuksistaan turvapaikalta kohdemaassa. Sen lisäksi ilman oleskelulupaa maassa olevat eivät ole

oikeutettuja kaikkiin sosiaali- ja terveystalouteihin. Silloin he jäävät tarvitsemansa avun ulkopuolelle. Turvapaikanhakijat ja pakolaiset ovat haavoittuvassa tilanteessa verrattuna kansanväestöön.

Haastatteluista tuli esille, että karkotuspäätöksen saaneiden henkilöiden mielenterveyttä heikentävät tekijät ovat pelko kääntymisestä, sosiaalisten suhteiden kaventuminen, taloudelliset vaikeudet, rikollisuus sekä terveydenhuollon ulkopuolelle jääminen. Pelko kääntymisestä kotimaahan oleskeluluvan päättymisen jälkeen oli kaikilla haastateltavillamme läsnä. Sosiaalisten suhteiden vaikeuksiin ja yksinäisyyden kokemukseen vaikutti puutteellinen kielitaito sekä uusien ystävien löytäminen vieraasta kulttuurista. Taloudellisiin vaikeuksia aiheutti toimeentulopäätösten viivästyminen, vaikeutunut byrokratia sosiaalitoimissa ja sähköisten hakemusten kirjoittaminen sekä kasvokkain viranomaisten tavoitusyritykset.

Haastateltavat kokivat, että heidän mielenterveytensä heikensivät kotimaassa sekä kohdemaassa koetut tapahtumat. Karkotuspäätöksen saaneiden paperittomien aikaisempien kokemusten aiheuttaneet traumat olivat hoitamattomia Suomeen tullessa. Kaikilla haastateltavillamme oli traumaperäistä stressiä.

Taloudellisia ongelmia oli kaikilla haastattelumme osallistuneilla. Suomen peruslaki 19 § 1 momentissa lukee, että Suomen tasavalta antaa paperittomille välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa. (L 769/ 2021.) Haastateltavat kokivat kuitenkin, että kiinnijäämisen pelon sekä puutteellisen kielentaidon takia he eivät pysty hakemaan tarvitsemaansa apua.

Edistyessämme opinnäytetyömme tutkimuksessa aiheemme herkkyyks ja monitasoisuus korostui. Mitä enemmän perehdyimme aiheeseen, nousi selkeämmin esille karkotetun tai turvapaikanhakijan psyykkisen hyvinvoinnin tärkeys karkotusprosessin aikana.

Opinnäytetyömme edistyi vaihtelevasti. Haastateltavien löytäminen oli haastavaa ja pandemia vaikutus tuntui prosessissamme. Koska kyseessä on herkkä ja

henkilökohtainen aihe, eivät kohderyhmäämme kuuluvat henkilöt välttämättä halunneet tai uskaltaneet osallistua haastatteluun. Ulkomaalaisia tutkimuksia karkottamispäätöksen saaneiden henkilöiden hengellisen hyvinvointiin löytyi kohtalaisesti. Suunnitelmavaihe oli meille aikaa vievää, koska tutkimusmenetelmät olivat vieraita ja aikaa kului aikaisempien aiheesta tehtyjen tutkimusten löytämisessä, niiden tutkimisessa ja oman työmme kirjoittamisessa. Tutkimusluvan saatuamme aloitimme haastateltavien etsimisen. Haastatteluun osallistujat löysimme yhteistyötoimijoidemme kautta.

Teimme yhteensä kahdeksan haastattelua. Haastattelimme neljää karkotuspäätöksen saaneiden henkilöiden kanssa työskentelevää asiantuntijaa, joista kaksi oli kirkon alan työntekijöitä sekä yksi haastateltava oli paperittomia henkilöitä ohjaava projektipäällikkö. Viisi haastateltavaamme oli karkotuspäätöksen saanut henkilö turvapaikanhakuprosessissa. Osallistujista yksi oli kristitty, kaksi haastateltavaa muslimeja ja yksi henkilöistä ortodoksi. Osallistujilla oli mahdollisuus itse vaikuttaa siihen, missä haastattelu pidettäisiin. Teimme kolme etähaastattelua tietokoneella, yhden kirjallisen haastattelun sekä neljä henkilökohtaista haastattelua. Olimme varanneet haastatteluita varten tilan käyttöömmekä ja varmistimme, että paikat olivat haastatteluun tarkoituksenmukaisia ja rauhallisia. Pandemia-ajan turvavälit ja suojaukset huomioitiin. Olimme varanneet haastatteluihin aikaa noin kaksi tuntia. Nauhoitimme haastattelut haastateltavan luvalla. Haastatteluista kuusi teimme yhdessä, mutta kahdessa haastattelussa mukana oli meistä vain toinen aikataulujen yhteensovittamisen haasteellisuuden vuoksi. Litteroitua muistiinpanoaineistoa kertyi haastatteluista noin 24 sivua.

8.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimustuloksemme vahvistivat, että usein uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sopeutumiseen liittyy aina psyykkisiä, sosiaalisia, taloudellisia ja kansanterveydellisiä vaikutuksia. (Turrini ym. 2017, 2, 11.) Haastateltavamme olivat kokeneet yksinäisyyttä sosiaalisen piirin kaventumisen tai sen puuttumisen vuoksi. Haastateltavillamme oli myös taloudellisista ongelmia. Jokaisella haastateltavamme oli kokenut jonkinlaisia fyysisiä stressioireita.

Tutkimustuloksemme vahvistivat, että karkottamisprosessissa paperittomien henkilöiden hengellisyydellä on positiivinen merkitys mielenterveydelle. (Louca 2014, 6.) Haastateltavista neljästä henkilöstä kolme koki, että rukoilemisella ja hengellisyydellä on suuri positiivinen merkitys arjessa jaksamisessa. Tutkimukseen osallistuvat kertoivat rukoilemisen vahvistavan resilienssiä päivittäisessä arjessa. Resilienssi tarkoittaa psykologiassa psyykkistä palautumiskykyä ja henkistä kapasiteettia, jonka avulla ihminen hyödyntää tiedostamattaankin niitä voimavaroja ja vahvuuksiaan, jotka ylläpitävät hänen hyvinvointiaan arjen vaihtelevissa tilanteissa. (Koirikivi & Benjamin, 2020.)

8.2 Ammatillinen kasvu

Kirjoittaessa opinnäytetyötämme opimme käytänteitä, jotka liittyvät tutkimukselliseen työskentelyyn. Tutustuimme aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin, tieteellisiin julkaisuihin sekä aihepiiriimme liittyvien toimijoiden ja virastoiden käytäntöihin. Opinnäytetyömme käsittelee karkottamispäätöksen saaneiden henkilöiden psyykkistä hyvinvointia ja hengellisyyttä henkilön voimavarana. Ennen opinnäytetyön tiesimme mahdollisista kielenongelmista ja mahdollisista haasteita löytää haastateltavia. Tutkimuksemme edistyessä saimme vahvistuksen siihen, kuinka merkittävää psyykkinen hyvinvointi on karkotuspäätöksen saaneiden paperittomien henkilöiden haasteellisessa elämässä.

Olemme kehittyneet opinnäytetyön prosessin aikana itsemme johtamisessa ja aikatauluttamisessa. Työmme on ollut pitkä prosessi ja limittynyt samaan aikajaksoon muiden opintojemme kanssa. Tämä työ on vaatinut meiltä paljon suunnittelemista, aikatauluttamista ja asioiden priorisoimista. Olemme kehittyneet tiedonhankinnassa, etäpalavereiden ja –haastatteluiden toteuttamisessa sekä ammatillisesti muiden sektoreiden kanssa työskentelemisessä.

Tutkimustuloksiamme voisi hyödyntää ensimmäisestä kohtaamisesta saakka turvapaikanhakijan tai paperittoman henkilön kanssa työskennellessä. Hengellisyys psyykkisen terveyden voimavarana tuli tutkimuksessamme esille selkeästi.

Kristillisestä näkökulmasta hengellisyys tarkoittaa mm. Uskon harjoittamista käytännössä, pyhien kirjojen lukemista tai yhteyden pitämistä muihin uskoviin. (Hanhirva & Aalto 2009,12). Näitä elementtejä rohkeasti hyödyntämällä turvapaikanhakijan tai karkotetun henkilön arkea voitaisiin helpottaa keskustelemalla, yhdessä rukoilemalla tai ohjaamalla henkilöä hänen oman katsomuksensa mukaiseen seurakuntaan tms. yhteisöön.

8.3 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikan yksi tärkeimmistä periaatteista on yksityisyyden kunnioittaminen. Yksityisyyden suojaan liittyy itsemääräämisoikeus, joka tarkoittaa, että haastateltavalla on oikeus päättää mitä tietoja hän antaa ja mitä hän päättää olla antamatta. (Kuula 2006, 124.)

Eettisesti hyvään tutkimukseen on tärkeää noudattaa hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Eettisesti hyvän käytännön piirteitä ovat rehellisyys, huolellisuus aineistonkeruussa, luottamuksellisuus tulosten esittämisessä ja tulokinnassa. Tutkimuksen täytyy olla hyvin ja tarkkaan suunniteltu, toteutettu sekä raportoitu tieteelliselle tiedolle asetettujen kriteerien perusteella. Huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei tutkimustuloksia yleistetä ilman kriittistä arviointia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2006.)

Opinnäytetyömme kaikissa vaiheissa olemme olleet avoimia ja eettisiä. Sisällysanalyysin kirjoitimme huolellisesti ja tarkasti sekä noudatimme kaikkia tutkimukseen liittyviä eettisiä ohjeita. Meidän esittämämme havainnot sekä tutkimus- ja haastattelutulokset on saatu raportissamme kuvatuilla menetelmillä. Opinnäytetyössämme huomioimme ja noudatamme tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Nämä kaikki ovat asioita, joita vaaditaan opinnäytetyön koostamisessa, arvioinnissa, tulkitsemisessä ja esittämisessä.

Haastateltavat ovat osallistuneet opinnäytetyöhömme vapaaehtoisesti. Osallistujille informoitiin, että kaikkiin kysymyksiin voi jättää halutessaan myös

vastaamatta. Kysymyksiimme pyysimme vastamaan anonyymeina. Olemme noudattaneet salapitovelvollisuuttamme ja saamiamme vastauksia on käsitelty vain tässä opinnäytetyössä. Haastattelujen tuloksia analysoimme mahdollisimman tarkasti. Kysymyslomakkeet hävitämme asianmukaisesti opinnäytetyömme valmistuessa.

8.4 Kehittämisehdotus

Tutkimustuloksiamme voisi hyödyntää karkotuspäätöksen saaneiden ja paperittomien henkilöiden kanssa työskennellessä esimerkiksi niin, että myös hengellisyys otettaisiin aina huomioon jokaisessa kohtaamisessa. Vaikeassa asemassa olevaa henkilöä haastatellessa tulisi ottaa rohkeasti puheeksi myös hänen hengelliset tarpeensa. Näiden henkilöiden kanssa työskentelevän ammattilaisen olisi hyvä tutustua alueensa seurakuntiin ja kirkkoihin sekä heidän tarjoamiinsa palveluihin. Seurakuntien diakoniatyöntekijät antavat neuvontaa, ohjausta ja sielunhoitoa. Vankiloissa käytössä on vankilapappi, jonka kanssa vankina oleva henkilö voi luottamuksellisesti keskustella. Myös sairaaloissa työskentelee sairaalasielunhoitaja tai –pappi tukien potilasta ja hänen läheisiään.

LÄHTEET

- Abdelhamid, P., Juntunen, A., & Koskinen, L. (2010). *Monikulttuurinen hoitotyö*. Helsinki. WSOY pro.
- Castaneda, A., Larja, L., Nieminen, T., Jokela, S., Suvisaari, A., Rask, S., Koponen, P. & Koskinen, S. (2015). *Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014. Työpaperi 18. THL. Saatavilla 24.10.2020 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127023/URN_ISBN_978-952-302-535-6.pdf?sequence=2&isAllowed=y*
- Global Clinic (i.a). *Global Clinic palvelut*. Saatavilla 25.10.2020 <https://www.globalclinic.fi/asiakkaat/>
- Cook, Christopher C.H. (2013). *Spiritually, Theology and Mental Health*. London: SCM Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Hakkarainen, T. & Tervaniemi, J. (2016). *Uskonnollinen vakaumus perheen mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukena* (Opinnäytetyö, Diakoniammattikorkeakoulu). Saatavilla 25.10.2020 <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117212/OPIN-NAYTETYO%20VAKAUMUS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hanhirava, M. & Aalto, K. 2009. Ihmisen hengelliset tarpeet. Teoksessa Aalto, K. & Gothóni, R. (toim.) *Ihmisen lähellä: Hengellisyys hoitotyössä*. Lahti: Kirjapaja, 9-24.
- HE 343/2014. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan velvollisuudesta järjestää eräitä terveydenhuollon palveluja eräille ulkomaalaisille ja laiksi rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta*. Saatavilla 19.5.2020 <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140343>
- Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö (2020). *Tutkimukset ja julkaisut*. Saatavilla 5.6.2020 <https://www.hdl.fi/meista/tutkimukset-ja-julkaisut/>
- Helsingin kaupunki (2019). *Päätökset*. Diaarinumero HEL 2019-009903. Saatavilla 3.6.2020 <https://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2019-009903/>

- Helsinki sosiaali- ja terveystalvet (2019). Paperittomien sosiaali- ja terveystalvet. Saatavilla 25.10.2020 <https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveystalvet/terveystalvet/muita-terveystalvet/paperittomien-sote-talvet>
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2013) *Tutki ja kirjoita*. Painopaikka: Bookwell Oy, Porvoo 2013.
- Hokkanen, P. (2010). Uskonnon harjoittaminen – käsite ja rajat. Edilex. Saatavilla 17.5.2020 <https://www.edilex.fi/artikkelit/7271.pdf>
<https://ijmhs.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13033-017-0156-0>
<https://migri.fi/kaannyttaminen>
- Huttunen, M. (2010). *Lääkkeet mielen hoidossa*. Duodecim.
- Järvenpää, E. (2006). Laadullinen tutkimus. Saatavilla 28.5.2020 <https://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>
- Kerkkänen, H., Säävälä, M. (2015). Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja talvet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisua. Konserni 40/2015. Saatavilla 25.10.2020 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75031/TEMjul_40_2015_web_09062015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kiiski, J. (2009). *Sielunhoito*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Koenig, Harold G. (2011). *Spirituality & Health Research*. Conshohocken: Templeton Press.
- Koskipirtti, O. (2020). Lupa - ja kansalaisuusyksikkö, maasta poistamiset-tulosalueen johtaja. Maahanmuuttovirasto. Haastattelu 20.3.2020
- Kronick, R. (2017). Mental health of refugees and asylum seekers: Assessment and intervention. Saatavilla 9.8.2021 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5912300/>
- Kuula, A. (2006). Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, J., Lötjönen, S., Sorvali, L. *Etiikka ihmistieteelle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- Kylmä, J. & Juvakka, T. (2007). *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita

- L 301/2014. Ulkomaalaislaki. Saatavilla 17.5.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>
- L 746/2011. Perustuslaki 19 § 1 momentti. Laki kansanvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=%2019%20%C2%A7%201%20momentti%20toimeentulo%20ja%20huolenpito>
- L 785/1992 Laki potilaan asemasta ja oikeuksista. Saatavilla 27.8.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
- Leppäluoto, J., Rintamäki, H., Vakkuri, O., Vierimaa, H. & Lauri, T. (2019). *Anatomia ja fysiologia. Rakenteesta toimintaan*. Helsinki: Sanoma pro.
- Louca, E (2020). Effects of religion and faith on mental health. https://www.researchgate.net/publication/346539950_Effects_of_Religion_and_Faith_on_Mental_Health
- Maahanmuuttovirasto (2020). Käännyttäminen ja karkottaminen. Saatavilla 25.10.2020 <https://migri.fi/kaannyttaminen-ja-karkottaminen>
- Maahanmuuttovirasto (2020). Turvapaikka Suomesta. Saatavilla 17.5.2020 <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta>
- Maahanmuuttovirasto. Palvelut. Tietoa virastosta. Saatavilla 19.5.2020 <https://migri.fi/tietoa-virastosta>
- McGrath, A (1994). Kristillisen uskon perusteet. Suomenkielinen laitospaja 1996. Helsinki.
- Myllylä, M.2004. Diakonisen hoitotyön mallin rakentaminen. Oulun yliopisto. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitoksen Pro gradu –tutkielma.
- Pakolaisneuvonta. Tietoa pakolais- ja ulkomaalaisoikeudesta. Paperittomat. Saatavilla 25.10.2020 <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajarjesto/tietoa-pakolais-ja-ulkomaalaisoikeudesta/paperittomat/>
- Paksalahti, A., Huttunen, M. (2010). Kulttuurit ja lääketiede. Duodecim Oy. 1.painos. Helsinki.
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

- Saatavilla 24.10.2020 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_5.html
- Shinyella, T. (2017). Kohti järkeviä ratkaisuja. Uuspaperittomien tilanne, tuen tarve sekä viisi toimenpide-ehdotusta. Suojattomat- hanke, raportti. Helsingin Diakonissalaitos. Saatavilla 17.5.2020
<https://docplayer.fi/71532300-Kohti-jarkevia-ratkaisuja-uuspaperittomien-tilanne-tuen-tarve-seka-viisi-toimenpide-ehdotusta.html>
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (2016). Mikä on STEA? Saatavilla 25.10.2020 <https://www.stea.fi/stea>
- Tervaniemi, J., Hakkarainen, T (2016). ” Se on sellainen voimavara”: Uskonnonlinen vakaumus perheen mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukena. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Opinnäytetyö). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 10.8.2021
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117212/OPIN-NAYTETYO%20VAKAUMUS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- THL (2019). Mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen. Saatavilla 19.10.2020 <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen>
- THL (2020). Mielenterveys. Mielenterveyspalvelut. Saatavilla 18.5.2020
<https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut>
- THL (2020). Ronkä, S., Markkula, J. Raportti 13. Huuometilanne Suomessa. Saatavilla 20.8.2021 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140710/URN_ISBN_978-952-343-576-6.pdf
- Tilastokeskus (2018). Suomen virallinen tilasto. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Saatavilla 25.10.2020
http://www.stat.fi/til/rpk/2018/13/rpk_2018_13_2019-05-16_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus (2020). Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja. Saatavilla 25.10.2020 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/AWHmQGSQj/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2018_WWW2.pdf
- Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

- Turrini, G., Purgato, M., Ballette, F., Nose, M., Ostuzzi, G., Barbui, C. (2017).
Common mental disorders in asylum seekers and refugees: umbrella review of prevalence and intervention studies. Saatavilla 9.8.2021 https://www.researchgate.net/publication/319293311_Common_mental_disorders_in_asylum_seekers_and_refugees_Umbrella_review_of_prevalence_and_intervention_studies
- Tutkimuseettinen lautakunta TENK (2006). Hyvä tieteellinen käytäntö. Saatavilla 15.07.2020 <https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- Valopaasi, Mirjam 1996. Uskonnollisuus hoitotyön arjessa. Näkökulma hengelliseen hyvinvointiin ja pahoinvointiin. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Vilka, H. (2005). Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

LIITE 1. Haastattelun kysymykset

1. Minkälaisia vaikeuksia olet kohdannut, esimerkiksi oleskelulupaan, kansallisuuteen, tai pakolaisasemaan liittyvissä asioissa?
2. Koetko että kansallisuutesi tai karkotuspäätöksesi on vaikuttanut siihen, kuinka sinua on kohdeltu Suomessa?
3. Onko näillä kokemuksilla ollut vaikutusta mielenterveyteesi? Minkälaisia mielenterveydellisiä haasteita on sinulla ollut aikaisemmin ja/tai tällä hetkellä?
4. Mikä ongelmassasi huolestuttaa sinua eniten?
5. Onko sinulla (ongelmaa) helpottavia tekijöitä kuten perheen, ystävien tai muiden ihmisten tarjoamaa tukea?
6. Millainen hengellinen tai uskonnollinen tausta sinulla on?
7. Tunnetko kuuluvasi johonkin uskonnolliseen yhteisöön tai seurakuntaan?
8. Minkälaisia hengellisiä tapoja sinulla on?
9. Oletko vapaasti saanut harjoittaa uskontoasi?
10. Minkälaisia tunteita usko ja rukoileminen sinussa herättää, tuoko se turvaa, lohtua tai voimaa?
11. Onko uskosi Jumalaan kärsinyt koettelemustesi vuoksi?

LIITE 2. Kirje haastateltaville karkotuspäätöksen saaneille henkilöille xx.xx.2020

Hyvä vastaanottaja

Olemme kaksi opiskelijaa (sairaanhoitaja sekä diakonissa) Diakonia-ammattikorkeakoulusta tekemässä opinnäytetyötä ja tutkimusta, jonka tarkoituksena on kartoittaa karkotuspäätöksen saaneiden henkilöiden psyykkistä hyvinvointia. Tutkimuksen tavoitteena on myös laajentaa tietoutta, kuinka uskonto voi tukea henkilön mielenterveyttä. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat ulkomaalaiset paperittomat henkilöt, jotka ovat saaneet karkotuspäätöksen. Rangaistuksen suorittamisen muodolla ja ajankohdalla ei ole merkitystä.

Pyydämme kohteliaimmin apuasi ja lupaa haastatella sinua. Osallistumisesi on tutkimuksen luotettavuuden sekä tutkimusalueen moninaisuuden selvittämiseksi erittäin tärkeä. Tutkimuksessa yritämme perehtyä juuri karkotuspäätöksen saaneiden ulkomaalaisten henkilöiden elämäntilanteeseen ja näkökulmaan, joten sinun mielipiteesi ja ajatuksesi ovat keskeiset. Tutkimusaineisto koostuu ainoastaan tutkittavien haastatteluista. Haastattelut ovat ehdottoman luottamuksellisia, nimettömiä ja vapaaehtoisia eivätkä aiheuta sinulle mitään kustannuksia. Tutkimukseen osallistumisen voit halutessasi keskeyttää ilman, että sinun täytyy sitä perustella kenellekään. Haastateltavien kertomukset muutetaan siten, että haastateltavien tietoja ei voi tunnistaa tutkimuksesta. Haastattelut nauhoitetaan, mikäli tämä sinulle sopii. Yksi haastattelu kestää arviolta 1-1,5 tuntia.

Ystävällisin terveisin,

Kukka Korenius ja Agnes Russak

DIAK Helsinki